

УДК 37.011.3-051:376](100)

*СВІТЛАНА КРИШТАНОВИЧ, доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та психології, Львівський державний
університет фізичної культури імені Івана Боберського, Україна*

*ORCID ID: 0000-0002-2147-9028**skrischtanovich@gmail.com*

*ВІКТОР ТКАЧОВ, аспірант кафедри педагогіки та інноваційної освіти,
Національний університет "Львівська політехніка", Україна*

*ORCID ID: 0009-0002-0153-4007**skrischtanovich@gmail.com*

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

*SVITLANA KRYSHATANOVYCH, Doctor of Pedagogical Sciences,
Professor, Professor of the Department of Pedagogy and Psychology,
State University of Physical Culture named after Ivan Bobersky, Ukraine
VIKTOR TKACHOV, Graduate student of the Department of Pedagogy
and Innovative Education, Lviv Polytechnic National University, Ukraine*

INCLUSIVE EDUCATION AS A COMPONENT OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS IN A GLOBALIZED WORLD

У статті досліджено роль інклюзивної освіти як одного з ключових напрямів професійної підготовки майбутніх учителів в умовах глобалізації освітнього простору. Обґрунтовано, що сучасні трансформаційні процеси, цифровізація освіти, міжнародна академічна мобільність, інтеграція України до європейського простору вищої освіти та зростання соціокультурного різноманіття актуалізують необхідність формування у майбутніх педагогів професійних компетентностей, спрямованих на забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх категорій здобувачів освіти незалежно від їхніх індивідуальних особливостей, стану здоров'я, соціального походження чи культурної належності. Визначено сутність інклюзивної освіти як системи організації освітнього процесу, що базується на принципах рівності, недискримінації, гуманізму, поваги до різноманітності та створення безбар'єрного освітнього середовища.

Проаналізовано сучасні підходи до професійної підготовки майбутніх учителів у контексті реалізації інклюзивної освітньої політики. Наголоше-

но, що ефективна підготовка педагогічних кадрів має передбачати інтеграцію інклюзивної складової в освітні програми, розвиток психолого-педагогічної, методичної, комунікативної та цифрової компетентностей, здатність працювати в мультидисциплінарних командах, застосовувати індивідуальні освітні траєкторії та сучасні технології навчання. Особливу увагу приділено формуванню інклюзивної культури, розвитку емпатії, толерантності, педагогічної етики, професійної відповідальності та готовності до роботи в умовах різноманітності освітнього середовища.

Доведено, що глобалізація сприяє поширенню міжнародних стандартів інклюзивної освіти, розвитку академічного партнерства, упровадженню інноваційних педагогічних практик і цифрових технологій, що підвищують якість професійної підготовки майбутніх учителів. Водночас окреслено актуальні виклики, пов'язані з необхідністю модернізації змісту педагогічної освіти, оновлення методичного забезпечення, розвитку інклюзивної компетентності викладачів закладів вищої освіти та вдосконалення механізмів практичної підготовки студентів. Зроблено висновок, що

інтеграція принципів інклюзивної освіти в систему професійної підготовки майбутніх педагогів є стратегічною умовою підвищення якості освіти, забезпечення соціальної справедливості, реалізації міжнародних стандартів прав людини та сталого розвитку сучасного суспільства.

Ключові слова: інклюзивна освіта, професійна підготовка, майбутні вчителі, педагогічна освіта, інклюзивна компетентність, глобалізація, освітній простір, безбар'єрне середовище, цифровізація освіти, освітня політика, рівний доступ до освіти, компетентнісний підхід.

The article explores the role of inclusive education as one of the key areas of professional training of future teachers in the context of globalization of the educational space. It is substantiated that modern transformation processes, digitalization of education, international academic mobility, integration of Ukraine into the European Higher Education Area and the growth of socio-cultural diversity actualize the need to form professional competencies in future teachers aimed at ensuring equal access to quality education for all categories of education seekers regardless of their

individual characteristics, health status, social origin or cultural affiliation. The essence of inclusive education is determined as a system of organizing the educational process, based on the principles of equality, non-discrimination, humanism, respect for diversity and the creation of a barrier-free educational environment.

Modern approaches to the professional training of future teachers in the context of the implementation of inclusive education policy are analyzed. It is emphasized that effective training of pedagogical personnel should include the integration of an inclusive component into educational programs, the development of psychological and pedagogical, methodological, communicative and digital competencies, the ability to work in multidisciplinary teams, the use of individual educational trajectories and modern learning technologies. Particular attention is paid to the formation of an inclusive culture, the development of empathy, tolerance, pedagogical ethics, professional responsibility and readiness to work in a diverse educational environment.

It is proven that globalization contributes to the spread of international standards of inclusive education, the development of academic partnerships, the introduction of innovative pedagogical practices and digital technologies that improve the quality of professional training of future teachers. At the same time, the current challenges associated with the need to modernize the content of pedagogical education, update methodological support, develop inclusive competence of teachers of higher education institutions and improve mechanisms for practical training of students are outlined. It is concluded that the integration of the principles of inclusive education into the system of professional training of future teachers is a strategic condition for improving the quality of education, ensuring social justice, implementing international standards of human rights and sustainable development of modern society. The results of the study can be used when improving educational programs of pedagogical

specialties, developing educational and methodological support and forming state policy in the field of inclusive education.

Key words: inclusive education, professional training, future teachers, pedagogical education, inclusive competence, globalization, educational space, barrier-free environment, digitalization of education, educational policy, equal access to education, competency-based approach.

Мета: дослідити теоретичні і практичні засади інклюзивної освіти як складової професійної підготовки майбутніх учителів у глобалізованому світі; обґрунтувати сучасні підходи до формування їхньої інклюзивної компетентності; визначити основні тенденції модернізації змісту педагогічної освіти відповідно до міжнародних стандартів, а також окреслити перспективи вдосконалення професійної підготовки педагогічних кадрів в умовах цифрової трансформації, європейської інтеграції та розвитку безбар'єрного освітнього середовища.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Розвиток світового освітнього простору характеризується активними процесами глобалізації, цифрової трансформації, інтернаціоналізації освіти та утвердження принципів рівності й недискримінації. У цих умовах інклюзивна освіта набуває статусу одного з ключових напрямів державної освітньої політики більшості країн світу, оскільки забезпечує реалізацію фундаментального права кожної людини на якісну освіту незалежно від її фізичних, психічних, соціальних чи культурних особливостей. Інклюзивний підхід передбачає створення безбар'єрного освітнього середовища, адаптацію змісту, методів і технологій навчання до потреб усіх здобувачів освіти, а також формування педагогічної культури, заснованої на принципах гуманізму, толерантності, поваги до різноманітності та соціальної справедливості.

Для України питання розвитку інклюзивної освіти набуває особливої актуальності в умовах європейської інтеграції, реформування системи освіти відповідно до міжнародних

стандартів, реалізації концепції Нової української школи, а також функціонування освітньої системи в умовах воєнного стану. Збройна агресія проти України спричинила суттєве зростання кількості дітей, котрі потребують особливих освітніх підходів через отримані травми, інвалідність, психологічні наслідки війни, вимушене переміщення чи втрату звичного соціального середовища. Це обумовлює необхідність підготовки педагогів, здатних ефективно працювати в інклюзивному середовищі, забезпечувати психологічну підтримку здобувачів освіти, використовувати сучасні педагогічні технології та здійснювати індивідуалізацію освітнього процесу.

Водночас практика професійної підготовки майбутніх учителів свідчить, що існує низка проблем, пов'язаних з недостатньою інтеграцією інклюзивної складової в освітні програми педагогічних спеціальностей, обмеженими можливостями практичного формування інклюзивної компетентності, недостатнім рівнем міждисциплінарної взаємодії та потребою в оновленні змісту професійної освіти відповідно до сучасних міжнародних тенденцій. За умов глобалізації ці виклики посилюються необхідністю врахування світового досвіду, розвитку академічної мобільності, використання цифрових освітніх технологій та впровадження міжнародних стандартів забезпечення якості педагогічної освіти.

Тому особливой науковою та практичною значущістю набуває дослідження інклюзивної освіти як невід'ємної складової професійної підготовки майбутніх учителів, визначення сучасних підходів до формування їхньої інклюзивної компетентності, удосконалення змісту освітніх програм та впровадження інноваційних педагогічних практик, що забезпечують готовність майбутніх педагогів до професійної діяльності в умовах глобалізованого та різноманітного освітнього середовища.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблематика інклюзивної освіти та професійної підготовки майбутніх учителів є предметом активних досліджень як в Україні, так і за її межами.

Сучасні наукові праці зосереджені на обґрунтуванні теоретико-методологічних засад інклюзивної освіти, формуванні інклюзивної компетентності педагогів, удосконаленні змісту педагогічної освіти, розробленні інноваційних технологій навчання та створенні безбар'єрного освітнього середовища. Водночас глобалізаційні процеси, цифровізація освіти та інтеграція України до європейського простору вищої освіти зумовлюють необхідність переосмислення традиційних підходів до професійної підготовки педагогічних кадрів відповідно до сучасних міжнародних стандартів.

Теоретичні та практичні аспекти формування готовності майбутніх учителів до роботи в умовах інклюзивної освіти висвітлено у працях О. Білюк, В. Зеленін, І. Коренева (2024), котрі обґрунтовують необхідність системної професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами та визначають професійну компетентність як основу успішної реалізації інклюзивного навчання. Учені акцентують на інтеграції психолого-педагогічної, методичної та практичної складових професійної підготовки майбутнього педагога.

Вагомий внесок у дослідження проблеми здійснили О. Мартинчук, Т. Скрипник, М. Максимчук, Н. Бабич, К. Бірюкова (2021). Вони аналізують педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі, узагальнюють міжнародний досвід розвитку інклюзивної освіти та обґрунтовують доцільність використання компетентнісного підходу, контекстного навчання й інноваційних освітніх технологій у процесі професійної підготовки педагогів.

Окрім аспектів розвитку професійної готовності майбутніх педагогів до інклюзивного навчання вивчають Т. Жук, Т. Ілляшенко, Т. Каменчук, А. Обухівська, Г. Якимчук (2020), котрі розглядають структуру інклюзивної компетентності, критерії оцінювання професійної готовності, особливості модернізації освітніх програм та використання інноваційних методів навчання у підготовці педагогічних кадрів. Значну увагу

автори приділяють практичній спрямованості професійної освіти, розвитку рефлексивних умінь, комунікативної культури та готовності до міждисциплінарної взаємодії.

Новітні дослідження свідчать про посилення наукового інтересу до проблем формування інклюзивної компетентності майбутніх педагогів в умовах цифрової трансформації освіти, розвитку інклюзивного дизайну освітнього середовища, використання цифрових й асистивних технологій, а також удосконалення моделей професійної підготовки вчителів різних спеціальностей. Зокрема, сучасні автори акцентують на розвитку гуманістичної спрямованості, емпатії, толерантності, психологічної готовності та здатності працювати в мультидисциплінарних командах, що відповідає сучасним міжнародним тенденціям розвитку педагогічної освіти.

Попри значну кількість наукових праць, аналіз літератури свідчить, що недостатньо вивченими залишаються питання комплексної інтеграції інклюзивної освіти в систему професійної підготовки майбутніх учителів саме в умовах глобалізації, цифровізації освітнього процесу, міжнародної академічної мобільності та сучасних соціально-безпекових викликів. Потребують подальшого наукового обґрунтування механізми формування інклюзивної компетентності майбутніх педагогів з урахуванням міжнародного досвіду, європейських освітніх стандартів і нових вимог до професійної діяльності вчителя у глобалізованому освітньому середовищі. Саме це визначає актуальність і практичну значущість подальших досліджень у зазначеному напрямі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стрімкі процеси глобалізації, цифрової трансформації суспільства, інтеграції національних освітніх систем до світового освітнього простору та поширення принципів сталого розвитку суттєво змінюють вимоги до професійної діяльності сучасного вчителя. У таких умовах особливого значення набуває інклюзивна освіта, яка розглядається не лише як окремий напрям

освітньої політики, а й невід'ємний компонент забезпечення якісної, доступної та справедливої освіти для всіх. Світова практика засвідчує, що успішність реалізації інклюзивної освіти значною мірою залежить від рівня професійної підготовки педагогів, їхньої готовності працювати з різними категоріями здобувачів освіти, застосовувати сучасні педагогічні технології, здійснювати індивідуалізацію навчального процесу та забезпечувати психологічно комфортне освітнє середовище (Білюк, Зеленін, & Коренева, 2024).

Глобалізація освіти сприяє уніфікації підходів до забезпечення права людини на освіту, поширенню міжнародних стандартів інклюзії, розвитку академічної мобільності та міжуніверситетського співробітництва. Тому заклади вищої педагогічної освіти дедалі активніше інтегрують міжнародний досвід у зміст освітніх програм, орієнтуючись на рекомендації міжнародних організацій щодо формування інклюзивної компетентності майбутніх педагогів. Адже сучасний учитель повинен володіти не лише предметними знаннями, а й уміннями працювати в умовах різноманітності, поважати культурні, мовні, соціальні та індивідуальні особливості кожної дитини, ефективно взаємодіяти з батьками, психологами, асистентами вчителя, соціальними педагогами та іншими учасниками освітнього процесу (Городецька, 2024; Колупаєва, & Таранченко, 2016).

Інклюзивна освіта ґрунтується на принципах рівності, недискримінації, гуманізму, дитиноцентризму та соціальної справедливості. Її основною метою є забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх здобувачів незалежно від стану здоров'я, психофізичних особливостей, соціального статусу, етнічного походження чи інших відмінностей. Реалізація цих принципів передбачає створення безбар'єрного освітнього середовища, адаптацію освітніх програм, використання універсального дизайну в навчанні, сучасних цифрових технологій та індивідуалізованих методик викладання. Саме тому професійна підготовка майбутніх учи-

телів має орієнтуватися на формування здатності працювати в умовах різноманітності та забезпечувати індивідуальний підхід до кожного здобувача освіти (Ніколенко, 2025).

Важливою складовою професійної підготовки майбутнього вчителя вважаємо формування інклюзивної компетентності, яка слугує інтегральною характеристикою особистості педагога, що поєднує систему професійних знань, практичних умінь, ціннісних орієнтацій, етичних норм, комунікативних здібностей та готовності здійснювати професійну діяльність в інклюзивному освітньому середовищі. До структури інклюзивної компетентності доцільно віднести мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний, комунікативний, рефлексивний та цифровий компоненти. Їх гармонійне поєднання забезпечує здатність майбутнього педагога ефективно організовувати освітній процес, застосовувати інноваційні методики навчання, здійснювати педагогічну підтримку дітей з особливими освітніми потребами та сприяти їхній успішній соціалізації (Коваленко, & Міщенко, 2022).

Особливу роль у сучасній педагогічній освіті відіграють цифрові технології, які значно розширюють можливості реалізації інклюзивного навчання. Використання електронних освітніх платформ, адаптивних цифрових ресурсів, технологій дистанційного навчання, інтерактивних мультимедійних засобів, систем автоматичного перекладу, програм мовленнєвої підтримки та інших асистивних технологій забезпечує доступність навчального процесу для різних категорій здобувачів освіти. Водночас майбутній учитель повинен бути готовим не лише застосовувати цифрові інструменти, а й критично оцінювати їх педагогічну доцільність, адаптувати до індивідуальних потреб учнів та забезпечувати інформаційну безпеку освітнього середовища (Мартинчук, Скрипник, Максимчук, Бабич, & Бірюкова, 2021).

В умовах реформування української освіти особливої актуальності набуває компетентнісний підхід до професійної підготовки педагогів.

Освітні програми педагогічних спеціальностей повинні передбачати інтеграцію дисциплін, спрямованих на вивчення основ інклюзивної освіти, спеціальної педагогіки, психології розвитку, сучасних методик диференційованого навчання, конфліктології, медіації, цифрової педагогіки та міжкультурної комунікації. Не менш важливим бачимо розширення практичної складової професійної підготовки шляхом проходження педагогічної практики в закладах освіти, які мають досвід організації інклюзивного навчання, участі студентів у роботі інклюзивно-ресурсних центрів, реалізації соціальних проєктів та волонтерських програм (Кузнєцова, 2021).

Війна в Україні значно актуалізувала питання розвитку інклюзивної освіти. Зростає кількість дітей, котрі отримали фізичні або психологічні травми, були змушені змінити місце проживання, втратили звичне соціальне середовище або потребують особливої психолого-педагогічної підтримки. За таких умов учитель виконує не лише освітню, а й соціально-психологічну функцію, сприяючи адаптації дитини до нових умов навчання, формуванню безпечного освітнього простору та розвитку її особистісного потенціалу. Це обумовлює необхідність удосконалення змісту професійної підготовки майбутніх педагогів з урахуванням кризової педагогіки, психології травми, розвитку емоційної стійкості, навичок кризової комунікації та міжвідомчої взаємодії. Ефективність професійної підготовки майбутніх учителів значною мірою визначається розвитком партнерської взаємодії між закладами вищої освіти, школами, інклюзивно-ресурсними центрами, громадськими організаціями та міжнародними освітніми інституціями. Така співпраця забезпечує впровадження кращих світових практик, проведення спільних наукових досліджень, академічних обмінів, стажувань і тренінгів, що сприяє формуванню сучасної моделі професійної підготовки педагогічних кадрів (Подлевська, Доценко, & Стадніченко, 2024; Лісова, Коробко, & Сидорович, 2026).

Отже, інклюзивна освіта в умовах

глобалізованого світу виступає стратегічним напрямом модернізації педагогічної освіти. Її інтеграція у систему професійної підготовки майбутніх учителів забезпечує формування високого рівня професійної компетентності, готовності до роботи в різноманітному освітньому середовищі, використання інноваційних педагогічних і цифрових технологій, реалізації принципів гуманізму, рівності та соціальної відповідальності. Подальший розвиток педагогічної освіти має бути спрямований на вдосконалення змісту освітніх програм, розширення практикоорієнтованої підготовки, активне впровадження міжнародного досвіду та створення умов для безперервного професійного розвитку майбутніх учителів відповідно до сучасних глобальних викликів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведене нами вивчення засвідчило, що інклюзивна освіта в сучасних умовах є не лише важливою складовою державної освітньої політики, а й одним із стратегічних напрямів модернізації професійної підготовки майбутніх учителів. Глобалізація освітнього простору, цифрова трансформація суспільства, інтеграція України до європейського освітнього середовища та сучасні соціально-безпекові виклики актуалізують необхідність підготовки педагогів нового покоління, здатних ефективно працювати в умовах різноманітності, забезпечувати рівний доступ до якісної освіти та реалізовувати принципи інклюзивного навчання.

Установлено, що професійна підготовка майбутніх учителів повинна базуватися на компетентнісному підході та передбачати комплексне формування інклюзивної компетентності, яка охоплює мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний, комунікативний, рефлексивний і цифровий компоненти. Важливою умовою підвищення ефективності такої підготовки вважаємо інтеграцію інклюзивної складової до освітніх програм педагогічних спеціальностей, розширення практичної підготовки студентів, використання сучасних цифрових і асистивних техно-

логій, розвиток міждисциплінарної взаємодії та впровадження міжнародного досвіду організації інклюзивного навчання.

Обґрунтовано, що успішна реалізація інклюзивної освіти значною мірою залежить від рівня професійної готовності майбутнього вчителя до роботи з різними категоріями здобувачів освіти, його здатності створювати безпечне, безбар'єрне та психологічно комфортне освітнє середовище, застосовувати індивідуалізовані підходи до навчання, ефективно співпрацювати з батьками, асистентами вчителя, психологами, фахівцями інклюзивно-ресурсних центрів та іншими учасниками освітнього процесу. Особливого значення перелічені аспекти набувають в умовах воєнного стану, коли суттєво зростає потреба у психолого-педагогічній підтримці дітей, котрі постраждали внаслідок війни.

Перспективи подальших наукових досліджень доцільно пов'язати з розробленням інноваційних моделей професійної підготовки майбутніх учителів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі, вивченням можливостей використання цифрових, адаптивних та асистивних технологій в інклюзивному навчанні, удосконаленням механізмів формування інклюзивної компетентності педагогів, а також пошуком кращих європейських практик задля впровадження у систему вищої педагогічної освіти України. Перспективним напрямом є також дослідження впливу технологій штучного інтелекту, цифрових освітніх платформ і персоналізованих моделей навчання на забезпечення доступності та якості інклюзивної освіти, що сприятиме подальшому розвитку сучасної педагогічної науки й удосконаленню професійної підготовки майбутніх учителів відповідно до міжнародних стандартів.

ЛІТЕРАТУРА

Білюк, О. Г., Зеленин, В. В., & Коренева, І. М. (2024). Підготовка майбутніх педагогів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. *Педагогічна Академія: наукові запис-*

ки, 12.

Городецька, Н. О. (2024). Адаптація міжнародних методик інтелектуального розвитку дітей до культурно-освітнього контексту України на прикладі мережі SMARTUM. *Педагогічна Академія: наукові записки*, 2.

Мартинчук, О., Скрипник, Т., Максимчук, М., Бабич, Н. та Бірюкова, К. (2021). Професійна готовність майбутніх вчителів спеціальної освіти до інклюзивної освіти в Україні. *Суспільство. Інтеграція. Освіта. (Матеріали Міжнародної наукової конференції)*. URL

<https://doi.org/10.17770/sie2021vol3.6409>

Колупаєва, А. А., Таранченко, О. М. (2016). Інклюзивна освіта: від основ до практики. Київ: ТОВ "АТОПОЛ". 152 с.

Ніколенко, І. А. (2025). Організаційно-методичні умови ефективної діяльності вихователів та асистентів вихователів в інклюзивних групах закладу дошкільної освіти. *Педагогічна Академія: наукові записки*, 16. URL

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15171785>

Коваленко, В. Є. Міщенко, О. А. (2022). Позашкільна освіта як фактор розвитку та соціалізації осіб з інтелектуальними порушеннями. *Найновіші проблеми сучасної науки та практики. (Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Бостон, США, 11–14 січня 2022 р.)*. Бостон. С. 363–366.

Жук, Т. В., Ілляшенко, Т. Д., Каменщук, Т. Д., Обухівська, А. Г., Якимчук, Г. В. (2020). Психолого-педагогічні засади технологій супроводу дітей з особливими освітніми потребами у процесі їх соціальної інтеграції. Київ: Ніка-Центр. 113 с.

Кузнєцова, О. (2021). Формування комунікативної компетентності майбутніх вихователів логопедичних груп в умовах педагогічного коледжу: теоретичний аспект. *Соціальна робота та соціальна освіта*, 2 (7), 211–225.

Подлевська, Н. В., Доценко, А. О., & Стадніченко, О. О. (2024). Підготовка майбутніх учителів української мови до роботи в інклюзивному середовищі. *Педагогічна Академія: наукові записки*, 10.

Лісова, І. І., Коробко, Ю. В., & Сидорович, О. І. (2026). Ефективність інтеграції інклюзивної освіти в українських дошкільних закладах для розвитку соціальних навичок дітей. *Педагогічна Академія: наукові записки*, 29.

REFERENCES

Bilyuk, O. G., Zelenin, V. V., Koreneva, I. M. (2024). Pidhotovka maybutnikh pedahohiv do roboty z dit'my z osoblyvymy osvitnimy potrebamy v umovakh inklyuzyvnoho navchannya. [Preparing future teachers to work with children with special educational needs in inclusive education]. *Pedagogical Academy: scientific notes*, 12. [in Ukrainian].

Horodetska, N. O. (2024). Adaptatsiya mizhnarodnykh metodyk intelektual'noho rozvytku ditey do kulturno-osvitnoho kontekstu Ukrayiny na prykladi merezhi SMARTUM. [Adaptation of international methods of intellectual development of children to the cultural and educational context of Ukraine using the SMARTUM network as an example]. *Pedagogical Academy: scientific notes*, 2. [in Ukrainian].

Martynchuk, O., Skrypnyk, T., Maksymchuk, M., Babych, N. and Biryukova, K. (2021). Profesiyna hotovnist maybutnikh vchyteliv spetsialnoyi osvity do inklyuzyvnoyi osvity v Ukrayini. [Professional readiness of future special education teachers for inclusive education in Ukraine. Society. Integration. Education]. *Proceedings of the International Scientific Conference*, 3, pp. 159–172. URL

<https://doi.org/10.17770/sie2021vol3.6409> [in Ukrainian].

Kolupaeva, A. A., Taranchenko, O. M. (2016). Inklyuzyvna osvita: vid osnov do praktyky. [Inclusive education: from basics to practice]. Kyiv: ATOPOL LLC. 152 p. [in Ukrainian].

Nikolenko, I. A. (2025). Orhanizatsiyno-metodychni umovy efektyvnoyi diyalnosti vykhovateliv ta asystentiv vykhovateliv v inklyuzyvnykh hrupakh zakladu doshkilnoyi osvity. [Organizational and

methodological conditions for the effective activity of educators and assistant educators in inclusive groups of preschool educational institutions]. *Pedagogical Academy: scientific notes*, 16. URL

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15171785> [in Ukrainian].

Kovalenko, V. E. Mishchenko, O. A. (2022). Pozashkil'na osvita yak faktor rozvytku ta sotsializatsiyi osib z intelektual'nymy porushennyamy. [Extracurricular education as a factor in the development and socialization of persons with intellectual disabilities]. *The latest problems of modern science and practice. (Proceedings of the I International Scientific and Practical Conference, Boston, USA, January 11–14, 2022)*. Boston. P. 363–366. [in Ukrainian].

Zhuk, T. V., Ilyashenko, T. D., Kamenshchuk, T. D., Obukhivska, A.

G., Yakymchuk, G. V. (2020). Psykholoho-pedahohichni zasady tekhnolohiy suprovodu ditey z osoblyvymy osvitnimy potrebamy u protsesi yikh sotsial'noyi intehtatsiyi. [Psychological and pedagogical principles of technologies for supporting children with special educational needs in the process of their social integration]. Kyiv: Nika-Center. 113 p. [in Ukrainian].

Kuznetsova, O. (2021). Formuvannya komunikatyvnoyi kompetentnosti maybutnikh vykhovateliv lohopedychnykh hrup v umovakh pedahohichnoho koledzhu: teoretychnyy aspekt. [Formation of communicative competence of future speech therapy teachers in the conditions of a pedagogical college: a theoretical aspect]. *Social work and social education*, 2 (7), 211–225. [in Ukrainian].

Podlevska, N. V., Dotsenko, A. O., & Stadnichenko, O. O. (2024). Pidhotovka maybutnikh uchyteliv ukrayins'koyi movy do roboty v inklyuzyvnomu seredovyschi. [Preparation of future teachers of the Ukrainian language for work in an inclusive environment]. *Pedagogical Academy: scientific notes*, 10. [in Ukrainian].

Lisova, I. I., Korobko, Yu. V., & Sydorovych, O. I. (2026). Efektyvnist intehtatsiyi inklyuzyvnoyi osvity v ukrayinskykh doshkilnykh zakladakh dlya rozvytku sotsialnykh navychok ditey. [Effectiveness of integration of inclusive education in Ukrainian preschool institutions for the development of social skills of children]. *Pedagogical Academy: scientific notes*, 29. [in Ukrainian].

Стаття надійшла 25.03.2026 р.

